

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ РЕВЕРСИВНОЇ ЛОГІСТИКИ В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ

THE ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF REVERSE LOGISTICS IN MODERN MARKET CONDITIONS

Тарановська Ю.М.

студент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Янчук Т.В.

доцент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

У статті розглядається проблема організації руху потоків вторинних ресурсів у системі зворотних логістичних потоків. Традиційно споживання вважається точкою походження для всіх типів зворотних потоків, однак питання залишається невпорядкованим щодо того, коли слід відділяти з них потоки вторинних ресурсів. Ця проблема вимагає рішення для належної організації процесів переробки.

Ключові слова: логістика, реверсивна логістика, вторинні ресурси, відходи, утилізація, переробка.

В этой статье рассматривается проблема организации движения потоков вторичных ресурсов в системе возвратных логистических потоков. Традиционно потребление считается точкой отсчета для всех типов возвратных потоков, однако вопрос остается нерешенным относительно того, когда следует выделять из них потоки вторичных ресурсов. Эта проблема требует решения для правильной организации процессов переработки.

Ключевые слова: логистика, реверсивная логистика, вторичные ресурсы, отходы, утилизация, переработка.

This article discusses the problem of organizing the movement of secondary resource flows in the system of reverse logistics flows. Traditionally, consumption is considered the point of origin for all types of reverse flows; however, the question remains unanswered as to when the secondary resource flows should be distinguished from them. This problem requires a solution for the proper organisation of recycling processes.

Key words: logistics, reverse logistics, secondary resources, waste, recycling, recycling.

Постановка проблеми. Багато компаній зовсім недавно подолали упередження, що прямий розподіл товарів має безумовний пріоритет, а зворотна логістика – лише важкий обов'язок, який працівники у вільний час повинні виконувати у дальньому кутку складу. Сьогодні зворотна логістика визнана багатьма компаніями, як невід'ємна частина загальної системи доставки і розподілу товарів. Вона заслуговує такої ж уваги, як і «пряма» логістика. Справді, для успішного бізнесу обидва типи логістики важливі, оскільки у них одна мета – пошук шляхів виконання роботи краще, швидше і дешевше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі дослідження питань, що пов'язані з реверсивною логістикою, відображено у наукових публікаціях багатьох вітчизняних та міжнародних учених. Фундаментальною основою зазначеної тематики є роботи С.В. Бойченка, В.П. Матейчик, Л.О. Кривопляс-Володіної та інших. Вони досліджували особли-

вості зворотної логістики на підприємствах. Це питання є актуальним і потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Мета статті – поглиблення теоретичних, методологічних і методико-прикладних основ реверсивної логістики, для цього необхідно визначити теоретичні аспекти реверсивної логістики, встановити взаємозв'язок зворотної логістики та логістики вторинної сировини, спрогнозувати можливі перспективи для підприємств, які будуть розвивати логістику зворотних потоків на своєму підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Частиною логістичної системи є управління запасами, що включає закупівлю та підтримання необхідного асортименту товарів за одночасного контролю витрат на розміщення замовлень, поставку, зберігання, викладку, продаж товарів, ефективну обробку повернених товарів, мінімізацію кількості пошкоджених продуктів тощо. Одним з елементів управління запасами є реверсивна логістика.

Аналізуючи у різних авторів [1; 3; 6] визначення зворотної логістики, її можна розглядати з двох аспектів: економічного та екологічного. З економічного боку реверсивна логістика – це процес організації та перерозподілу товарів від точки споживання до точки походження. При цьому повернення здійснюється тільки для тих товарів, які були раніше реалізовані цими компаніями. З екологічного боку реверсивна логістика являє собою процес руху товарів і тари від різних груп споживачів до різних груп виробників, тобто мається на увазі повернення не тільки «своїх» товарів, а й товарів інших виробників з метою їх переробки або правильної утилізації. Якщо об'єднати економічні та екологічні аспекти, можна виділити ще один – використання вторинної сировини для виробництва нової продукції. Тому, узагальнюючи ці поняття, визначимо, що реверсивна логістика – це процес планування, реалізації і контролю логістичних товаропотоків, які повертаються зі сфери обігу і споживання в результаті зворотного розподілу готової продукції, небезпечних, пошкоджених, прострочених і використаних товарів, тари та пов'язаної з ними інформації в цілях відновлення їх цінності або правильної утилізації.

Зарубіжними вченими Д. Ламбертом та Дж. Стоком було запропоновано розглядати реверсивну логістику як функцію логістики у поверненні продукції, ресурсозбереженні, рециклінгу, заміні матеріалів, поводженні з відходами, їх відновленні та повторному використанні. Реверсивна логістика також є невід'ємним елементом логістичного управління, що реалізується у формі гарантійного та постгарантійного обслуговування.

Концепції реверсивної логістики пов'язані з управлінням відходами та рециклінгом вторинних матеріальних ресурсів. Значна кількість публікацій із цієї тематики зумовила формування нового напрямку наукових досліджень у

логістиці, що отримав назву «логістика відходів». Для позначення логістичної діяльності з управління відходами вживаються терміни «логістика рециклінгу», «логістика утилізації», що за змістом не відрізняються від «логістики відходів» [1]. Це дає змогу додати ще одну назву «екологічна логістика», оскільки сучасний розвиток господарського механізму управління виробництвом повинен здійснюватися на інноваційних засадах застосуванням ринково орієнтованих підходів до організації управлінської діяльності, визначальними рисами яких є інтегрований підхід до оцінки соціо-еколого-економічних результатів виробництва, а також забезпечення комплексної оптимізації ресурсопотоків у системі «формування ресурсів – виробництво – споживання – утилізація відходів» (рис. 1), тобто принципів, методів та інструментів логістичного управління виробничими процесами [2].

Можна виділити дві ключові стадії, на яких необхідно здійснювати поділ потоків відходів і потоків вторинних ресурсів. Перша стадія являє собою повернення товарів від покупців, а друга – момент надходження відходів в систему руху потоків поворотної логістики. При цьому в обох випадках основний акцент робиться на зменшенні кінцевих обсягів захоронення відходів і збільшенні обсягів вторинних ресурсів, що надходять у систему повторної переробки [6].

На стадії повернення товарів один із головних моментів – питання організації процесу повернень. Особливу увагу необхідно приділяти двом напрямкам: роботі з кінцевими споживачами та внутрішній ефективності організації процесів повернень. Виокремлюють такі стовпи, які формують ефективне управління поверненнями [3]:

1) швидкість (яка забезпечується автоматизацією усіх логістичних процесів; використанням для ідентифікації товарів етикеток та наліпок; завданням профілів користувачів у інформаційній системі);

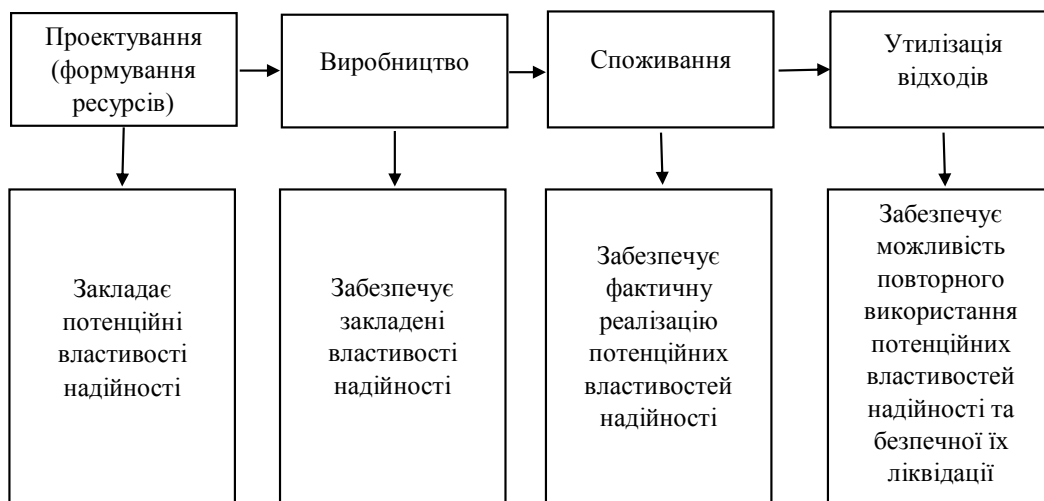

Рис. 1. Етапи «життєвого циклу» певного товару

2) прозорість (яка забезпечується наявністю сайту для здійснення доступу до необхідної інформації всіх учасників ланцюга постачання у будь-який час з будь-якого місця; інтеграцією перевізників; використанням штрих-кодування в ідентифікації товарів);

3) контроль (що забезпечується дотриманням нормативних вимог; врегулюванням розбіжностей та виробленням кінцевих рішень; проведенням контролю якості).

Задоволення потреб покупців досягається тільки тоді, коли товари або послуги, що надаються компанією, відповідають їх очікуванням або перевершують їх. Чого дійсно хочуть покупці, так це того, щоб їхні голоси були почуті продавцями, і тільки після цього вже чекають будь-яких дій від них, тобто хочуть побачити реакцію на їх прохання або вимогу.

Якщо розглядати реверсивну логістику як надходження відходів у систему руху потоків поворотної логістики, необхідно для кращого розуміння взаємозв'язку зворотної логістики та логістики вторинної сировини розглянути рисунок 2. Зворотна логістика включає в себе два основних фактори перший – повернення таких товарів, як [2]:

- 1) товари, поставлені з порушенням умов договору, помилково;
- 2) товари, поставлені в неналежній кількості;
- 3) товари неналежної якості;
- 4) товари, не продані в термін за договором;
- 5) товари, які не користуються попитом ;
- 6) товари застарілих моделей.

Другий фактор – рух товарно-матеріальних цінностей:

1) пусті палети, контейнерні візки й інша тара для упаковки роздрібних виробів і товарів, що вимагають дотримання спеціальних температурних режимів (наприклад, термочохли);

2) використана упаковка, яка повертається для повторного використання, перевиробництва або знищення;

3) переміщення торгового й офісного устаткування; вторинні ресурси і відходи.

Таким чином, підприємствам необхідно чітко розуміти, які переваги та можливості вони отримують під час реалізації проектів логістики рециклінгу. Вони зможуть:

– знизити витрати матеріальних, інформаційних та транспортних потоків під час перевезення;

– зменшити обсяги викидів шкідливих речовин в атмосферу шляхом переходу від великих вантажівок до менш габаритних, які використовують менше палива, заміна використовуваного виду пального на менш шкідливе;

– враховувати екологічні чинники під час розміщення складських приміщень;

– мінімізувати матеріальні ресурси під час пакування продукції;

– впроваджувати системи рециклінгу відходів, зменшувати кількість утворених відходів підприємства;

– фінансувати заходи природоохоронного призначення з метою формування сприятливого іміджу у споживачів і контрагентів;

Рис. 2. Взаємозв'язок зворотної логістики та логістики вторинної сировини

- підвищити виручку та рентабельність і реалізацію товару або послуги;
- збільшити конкурентоспроможність та доступність товару або послуги;
- знизити витрати на придбання запасів і запчастин;
- підвищити ефективність підприємства;
- знизити час відгуку на запит продавців і покупців;
- збільшити досвід у питанні усунення неполадок;
- підвищити лояльність продавців і покупців [4; 5].

Для того щоб визначити, які вигоди отримало підприємство і чи отримало взагалі із впровадженням процесів реверсивної логістики, використовують різні методики. Прикладом однієї з подібних методик є PACE-аналіз (з англ. Pressures – перешкоди, Actions – дії, Capabilities – засоби і можливості, Enablers – поліпшення). Цей аналіз схожий за своєю суттю зі SWOT-аналізом. Він був розроблений компанією Aberdeen Group і застосовувався для вивчення стану ринку зворотної логістики і положення компаній на ньому. У процесі дослідження здійснювався порівняльний аналіз між підприємствами, які були кращими в галузі послуг зворотної логістики, з метою передачі практичного досвіду менш успішним.

Ключові складники PACE-аналізу:

- перешкоди – зовнішні сили, що впливають на положення підприємства на ринку, його конкурентоспроможність або бізнес-процеси. До них відносять економічні, політичні або законодавчі бар'єри, а також рівень розвитку технологій, зміну переваг покупців, конкуренцію на ринку та ін.;
- дії – стратегічні підходи, які застосовуються підприємством у відповідь на утиски все-

редині галузі. До них відносять вирівнювання бізнес-моделі таким чином, щоб було можна використовувати такі можливості галузі, як стратегічне положення товару або послуги на ринку, цільові ринки, фінансову стратегію, стратегію виходу на ринок і стратегію продажів;

- засоби і можливості – відповідні бізнес-процеси та бізнес-одиноці, необхідні для реалізації стратегії підприємства, до них відносять, наприклад, кваліфікованих фахівців, бренд товару або послуги, взаємини з партнерами, фінансування й інше;

- поліпшення – ключові функції технологічних рішень, необхідні для підтримки ділової практики підприємства. Складові дані включають в себе платформи для розроблення програмного забезпечення, різні додатки, можливість створення єдиної інформаційної мережі, наявність зрозумілого користувацького інтерфейсу, «очищення» одержуваної інформації та можливість керування даними та інформацією [6].

Підводячи підсумки, відзначимо, що на сучасному етапі логістика вторинних ресурсів повинна вирішувати два головних завдання: витяг із потоку відходів вторинних ресурсів і пошук шляхів їх збуту. Для їх вирішення слід чітко розуміти різницю між такими поняттями, як «вторинні ресурси» і «вторинна сировина», оскільки для досягнення однієї з основних цілей логістики вторинних ресурсів – зниження обсягів захоронення відходів – необхідно орієнтуватися на вторинні ресурси, тобто всі потенційно придатні до переробки відходи. Ще одним важливим моментом є формування реверсивної логістики як самостійної області логістики, заснованої на наявних даних, які постійно оновлюються.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бойченко С.В. Екологістика, утилізація та рециклінг транспортних засобів: тенденції та перспективи розвитку / С.В. Бойченко, К. Лейда, О.В. Іванченко // Наукоємні технології. 2016. № 2 (30). С. 221–227.
2. Dwyer T. The Three Pillars of Effective Returns management / T. Dwyer // Inbound Logistics. April, 2012. URL: <http://www.inboundlogistics.com/cms/article/the-three-pillars-of-effective-returns-management/>
3. Екологоорієнтоване логістичне управління виробництвом: монографія / [Є.В. Мішенін, І. І. Коблянська, Т.В. Устік, І. Є. Ярова]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Є.В. Мішеніна. Суми: ТОВ Друкарський дім «Папірус», 2013. 248 с.
4. Матейчик В.П. Управління проектами екологічної логістики транспортних підприємств / В.П. Матейчик, М. Смешек, В.О. Хрутьба // Міжвузівський збірник «НАУКОВІ НОТАТКИ». 2014. № 45. С. 339–345.
5. Pollok W.K. Using Reverse Logistics to Enhance Customer Service and Competitive Performance // Reverse Logistics Magazine. 2007. Nov/Dec P. 12–16.
6. Кривопляс-Володіна Л.О. Відновлювальна функція реверсивної логістики для пакувальної галузі / Л.О. Кривопляс-Володіна, В. Б. Захаревич // Харчова промисловість: науковий журнал. К.: НУХТ, 2014. № 16. С. 104–110.